

Arkeologisk utredning

ÅLBYN

inför utbyggnad av containerterminal i
anslutning till blästbrukslämning L1999:5192
Åls socken, Leksands kommun, Dalarnas län

 **Dalarnas
museum**

Arkeologisk rapport 2023:8

Jimmy Axelsson Karlqvist

Arkeologisk utredning

ÅLBYN

inför utbyggnad av containerterminal i
anslutning till blästbrukslämning L1999:5192
Åls socken, Leksands kommun, Dalarnas län

Jimmy Axelsson Karlqvist

Dalarnas museum
Arkeologisk rapport 2023:8

Utredningsområdet ligger i centrala Dalarna, sydöst om Leksand. Den svarta markeringen motsvarar figur 1.

Renritning: Jimmy Axelsson Karlqvist

Form: Lee Widegren Lundin

Framsida: Flygfoto över ett turishotell och Åhls kyrka, Insjön år 1933. I det inzoomade området syns det aktuella utredningsområdet. Foto: AB Flygtrafik. Dalarnas museums bildarkiv.

Rapporten finns på Dalarnas museums hemsida och i Fornsök

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY

Topografiska kartan: © Lantmäteriet

Tryck: Dalarnas museum, Falun, 2023

ISSN 1400-8815

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Syfte.....	6
Metod och genomförande.....	6
Arkiv- och kartstudier	6
Fördjupad inventering	6
Sökschaktsgrävning.....	7
Resultat	9
Arkiv- och kartstudier	9
Fornlämningsmiljö	9
Kartmaterial.....	13
Åhlbyn – byn som försvann	13
Tidigare undersökningar i närområdet.....	14
Fältarbete.....	15
Fördjupad inventering	15
Sökschaktsgrävning.....	17
Datering.....	20
Slutsatser	21
Utvärdering och potential.....	23
Referenser.....	24
Arkiv	24
Tekniska och administrativa uppgifter	25
Bilaga 1 - Schaktbeskrivningar	27
Bilaga 2 - Kontexter.....	31

Sammanfattning

Dalarnas museum har utfört en arkeologisk utredning med anledning av att Bergkvist Siljan AB planerar utbyggnad av en containerterminal i Ählbyn, Ähl socken, Leksand kommun, länsstyrelsen dnr 431-1738-2023. Utredningens syfte var att utröna om fornlämningar skulle komma att beröras av planerat arbetsföretag. Utredningen bestod av kart- och arkivstudier, fältinventering och söschaktsgrävning. Vid söschaktningen framkom i ett område lämningar som tolkades vara spår från blästbruk- eller boplatsslämningar, vilka sannolikt är från yngre järnålder-medeltid. Ett mindre område har avgränsats, vilket bör föregå arkeologisk förundersökning om marken skall exploateras. Blästbrukslämning L1999:5192 har uppdaterats i Kulturmiljöregistret och fått ny avgränsning. Därtill har ett nytt boplatsoområde registrerats i Kulturmiljöregistret, L2023:2705.

Figur 1. Utdrag ur topografiska kartan. Utredningsområdet ligger inom den blå cirkeln. Skala 1:50 000.

Inledning

Dalarna museum har gjort en arkeologisk utredning, steg 1 och 2, i Åhlbyn, Åhls socken, Leksands kommun. Utredningen bestod av inventering, arkiv- och kartstudier samt sökschaktsgrävning. Utredningsområdet är delvis obebyggt och har tidigare använts för jordbruk och bebyggelse. Inom utredningsområdet fanns två bostadshus och tre ekonomibyggnader (figur 2-3). Förutom byggnaderna finns åkermark, asfalterade ytor, en jordvall mot väg och järnväg (figur 4). Eftersom Bergkvist Siljan AB:s planerade utbyggnad av containerterminalen förväntades innebära en stor omstrukturering av området genomfördes den aktuella utredningen.

Sökschaktgrävningen kunde främst genomföras inom åkermarken och inom vissa delar av fastigheterna. Olyckligtvis tvingades utredningen pausas i en och en halv vecka på grund av väderleken som omöjliggjorde arbetet med att kunna leverera ett fullgott underlag till länsstyrelsen. Pausen gjordes i samråd med länsstyrelsen.

I rapporttexten används den äldre stavningen "Åhl" som fortfarande är i bruk lokalt. På kartor används den standardiserade stavningen "Ål" som används av Lantmäteriet och Kulturmiljöregistret.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om fornlämningar skulle komma att beröras av det planerade arbetsföretaget. Utredningen skulle preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet. Resultatet från utredningen skulle även kunna användas vid länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten skulle också kunna användas som underlag i företagarens planering.

Metod och genomförande

Arkiv- och kartstudier

För att uppnå utredningens syfte och ambitionsnivå skulle arbetet dels bestå av arkiv- och kartstudier. Studierna omfattar bland annat genomgång av Kulturmiljöregistret, Ortnamnsarkivet, Antikvarisk-Topografiska Arkivet (ATA), Statens Historiska Museum, Bebyggelseregistret (BeBR), digitalt tillgängliga kartor hos Lantmäteriet, samt Riksarkivet. Även andra relevanta källor i form av kartor, digitala arkiv och litteratur gicks igenom.

Fördjupad inventering

Fältinventeringen genomfördes till fots och anpassades efter områdets topografi, markslag och bedömda fornlämningspotential. Det innebar att områden som bedömdes ha låg fornlämningspotential hade en lägre täckningsgrad vid inventeringen, främst området vid byggnaderna. Under inventeringen användes även en metallsökare för att försöka optimera sökschaktens placering till att om möjligt upptäcka nya fornlämningar eller anläggningar relaterade till blästbrukslämning L1999:5192. Utifrån inventeringen genomfördes sedan sökschaktning med hjälp av grävmaskin i områdena med potential för under markytan dolda lämningar (figur 4).

Figur 2. Utdrag ur topografiska kartan med utredningsområdet markerat med svart. Skala 1:10 000.

Figur 3: Drönerfoto över det aktuella utredningsområdet. Från sydväst. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist. Publiceras med tillstånd från Lantmäteriet, dnr LM2023/025676.

Sökschaktsgrävning

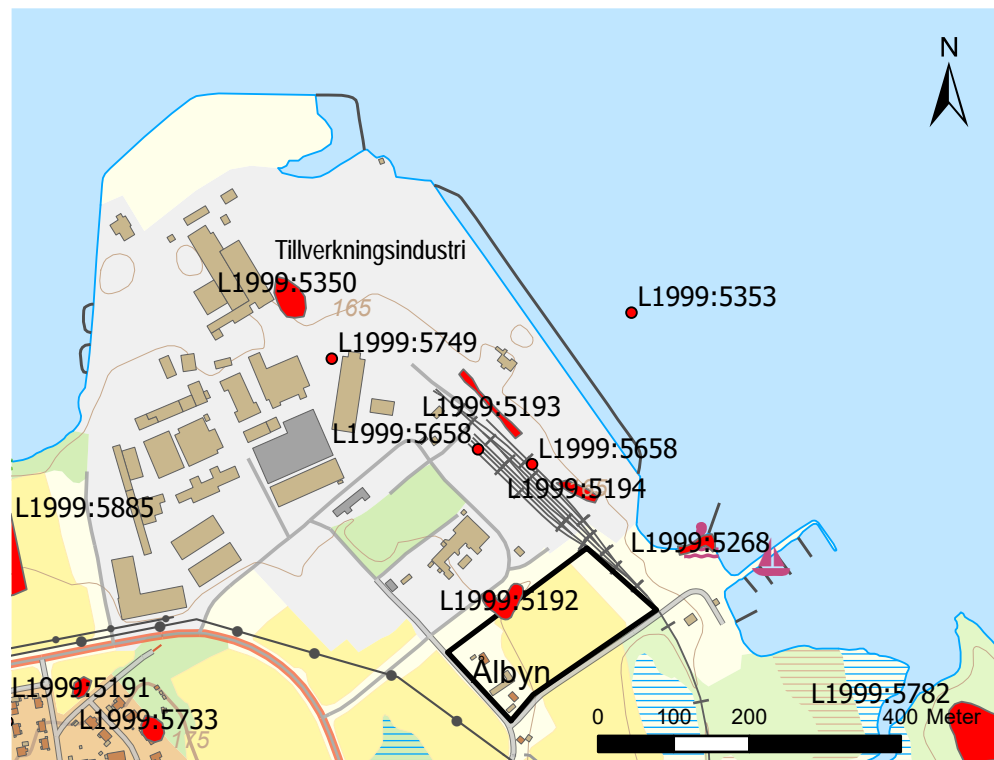
Utifrån resultaten från inventering, arkivstudier och områdets topografi togs 18 schakt upp med grävmaskin. Schakten var 6,5–192,5 meter långa och 1,5–5,5 meter breda. Schakten grävdes skiktvis och dokumenterades genom inmätning med RTK-GPS, fotografering och beskrivning i text. Inom vissa partier hade tjälen inte släppt, vilket försvårade schaktningen. Framkom anläggningar rensades de fram och dokumenterades i plan. I de fall det var möjligt snitta-

Figur 4. Drönarfoto över det aktuella utredningsområdet. Från sydost. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist. Publiceras med tillstånd från Lantmäteriet, dnr LM2023/025676.

Figur 5. Översiktbild över utredningsområdets sydvästra del. Väderleken medförde att utredningen pausades i en och en halv vecka. Trots pausen hade tjälen fortfarande inte släppt inom vissa delar av utredningsområdet. Från sydväst. Foto: Linda Wigert.

Figur 6. Utdrag ur topografiska kartan med utredningsområdet markerat med svart och de närliggande fornlämningarna markerade med rött. Skala 1:10 000.

des och dokumenterades de även i profil. Där det ansågs lämpligt togs även kolprov i botten av anläggningarna. Olyckligtvis tvingades utredningsarbetet pausas i en och en halv vecka på grund av väderleken (figur 5) som omöjliggjorde arbetet med att kunna leverera ett fullgott underlag till länsstyrelsen. Pausen gjordes i samråd med länsstyrelsen.

Resultat

Arkiv- och kartstudier

Fornlämningssmiljö

En stor del av Åhls sockens bebyggelse har under historisk tid legat på sedimentjorden längs Insjöns södra strand och sannolikt även så under förhistorisk tid. I anslutning till Insjöns utlopp i Dalälven fanns ett stort antal fornlämningar registrerade i Kulturmiljöregistret (figur 6). Bland annat fanns bevarade gravhögar, L1999:5754 och L1999:5692, som låg på en udde öster om Åhlbyn. Därtill fanns borttagna gravar, exempelvis gravfältet vid Tunsta, L1999:5682, med fynd från vikingatid (figur 7-8) och ett troligt gravfält vid nuvarande sågverk, L1999:5749. Även på Leksandssidan har gravfynd gjorts, till exempel vid Västannor. En hel del blästbrukslämningar har också registrerats varav blästbrukslämning L1999:5145, vid sjöns sydöstra spets, har daterats till vikingatid (Hyenstrand 1974:121).

Då sedimentjorden främst har nyttjats som åkermark finns få synliga lämningar bevarade ovan mark. Ett flertal lämningar har uppmärksamats först i samband med exploateringar. I området har det framkommit många gravfynd, främst pilspetsar men även spjutspetsar, ovala spännbucklor, ten, eldstål med

Figur 7. Oval spännbuckla från Tunsta, L1999:5682, med stiliserade fågelhuvuden på sidoknopparna. I övrigt är ornamentiken enklare med streck och cirklar. Spännbucklan härrör sannolikt från 900-talets andra hälft till tiden runt år 1000. Tillhör Åls hembygsförening. Foto: Hansa Andersson, Dalarnas museum.

Figur 8. Underhjält från ett svärd funnet i Tunsta, L1999:5682. Hjältet har tillhört ett svärd av den vanligaste typen under vikingatiden. Hjältet härrör sannolikt från vikingatidens första hälft, 800-talet och det begynnande 900-talet. Tillhör Åls hembygsförening. Foto: Hansa Andersson, Dalarnas museum.

T.v. Figur 9. Fragment av oval spännbuckla av brons funnet 1917 på Insjöns sågverksområde, L1999:5749. Tillhör Åls hembygsförening. Foto: Hansa Andersson, Dalarnas museum.

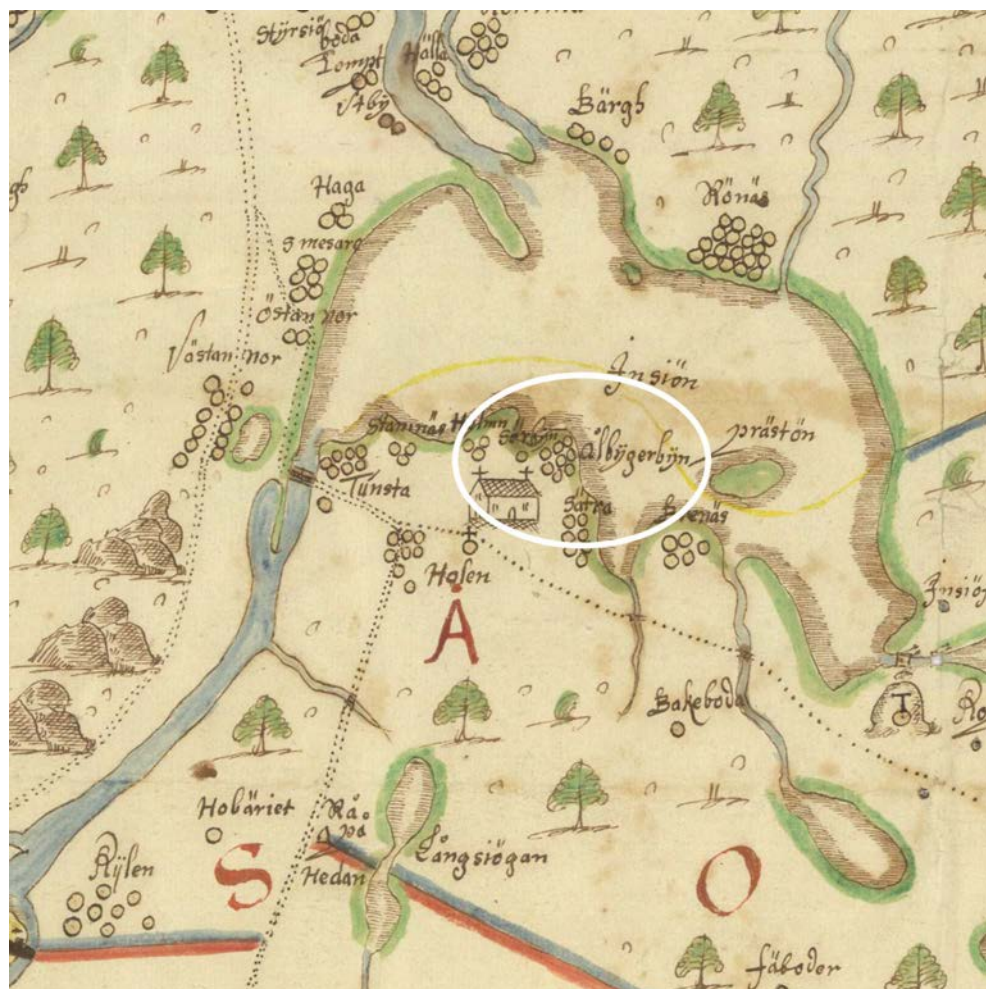
T.h. Figur 10. Brända benfragment funnet 1917 på Insjöns sågverksområde, L1999:5749. Tillhör Åls hembygsförening. Foto: Hansa Andersson, Dalarnas museum.

mera (Serning 1966:226–227). Tre gravfynd och fyra blästbruksplatser fanns registrerade i kulturmiljöregistret. Gravfynden har gjorts på Insjöns gamla stationsområde och på sågverksområdet, L1999:5749 (figur 9-10) och 1999:5658.

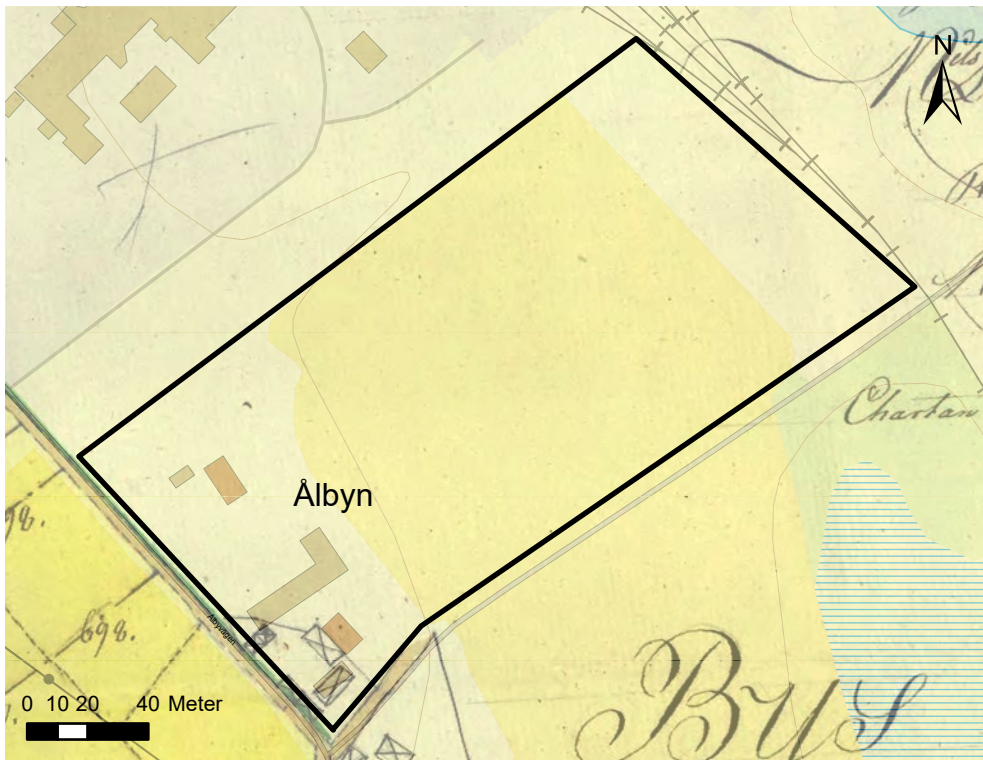
Väster om sågverket fanns en övergiven gårdstomt registrerad, L1999:5885. Den skall enligt uppgift vara Solby. Byn finns med i skattelängder mellan år 1541 och 1636, med en till tre skattepliktiga personer (Åslund 1966). Den finns också med på kartan från år 1668, då markerad med en gård (figur 11). I byns närhet finns spår av en blästbrukslämning, L1999:5886, en hålväg, L1999:5883, och ett pärlfynd, L1999:5683. Pärlan påträffades vid schaktning på 1920-talet. Ytterligare glaspärlfragment samt ett mänskligt kranium skall ha påträffats, men lämnades på platsen (ATA, Serning 1966:227).

Den närmsta fornlämningen, som ligger delvis inom utredningsområdet, är blästbrukslämning L1999:5192. Strax nordost om järnvägen, vid den tidigare stranden, har slag observerats på flera ställen, vilka har registrerats som blästbrukslämningar: L1999:5193, L1999:5194 och L1999:5268. På sågverksområdet låg ytterligare en blästbrukslämning, L1999:5350.

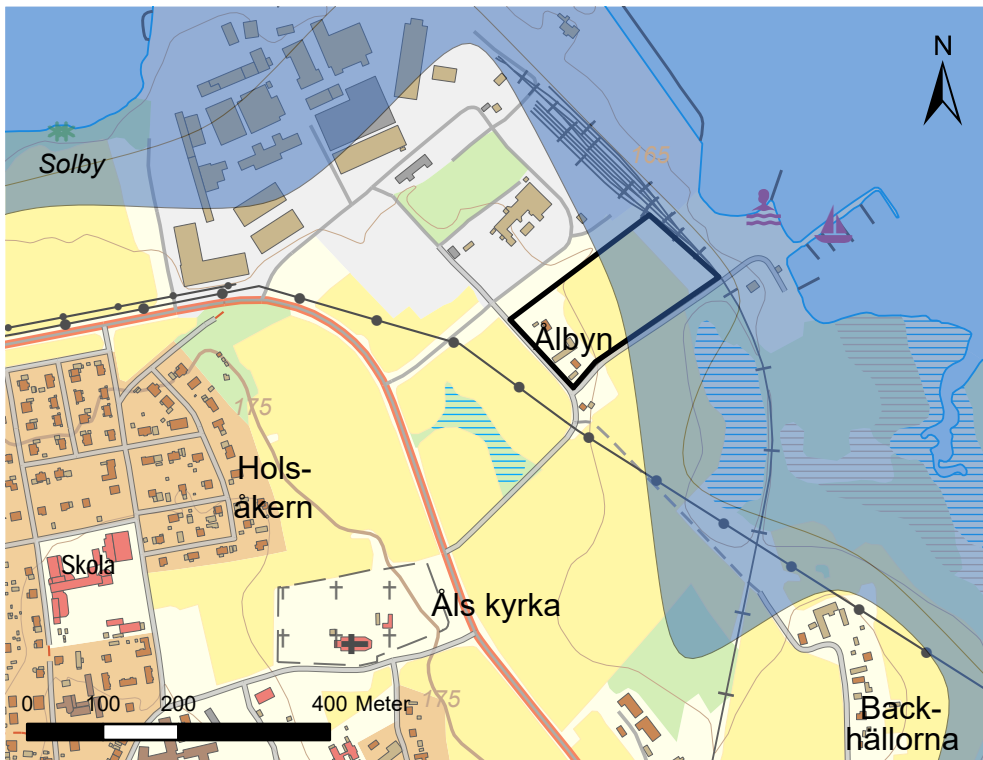
Exploateringen av området har varit som mest påtaglig vid två tillfällen: i slutet av 1800-talet och vid mitten av 1900-talet. De antikvariska insatserna har varit begränsade trots områdets centrala läge på en udde i sjön och nära kyrkan. Jordfynden tyder på att där funnits en betydande förhistorisk bosättning (ATA). Exploateringarna har bland annat inneburit att delar av området schaktats ur och att andra, speciellt norra delen av sågverksområdet fyllts ut.

Figur 11. Karta över Leksand och Ål från 1668 (U10). Gårdslägena är endast schematiskt utritade. Inom utredningsområdet låg Ålbyggerbyn, markerad med vit elips.

Figur 12. Storskifteskartan från år 1814 rektifierad mot lantmäteriets topografiska karta. Då som nu ligger byggnaderna på åsen. Skala 1:2500

Figur 13. Data från SGU visar strandlinjen för ca 10 000 år sedan d.v.s. hur vattennivån i Insjön var vid cirka 8000 f.kr. Området uppe på åsen ser ut att ha ett idealiskt läge för boplats eller vist, det finns därmed möjlighet att påträffa lämningar från stenåldern. Skala 1:10 000.

Kartmaterial

Utifrån det historiska kartmaterialet framkom att området i huvudsak utgjorts av åkermark och att gårdslägen har placerats på åsen strax sydväst om åkern. På 1688 års karta fanns gårdar utmarkerade (figur 11) men det var inte förrän på storskifteskartorna från 1810-talet som det blev tydligt att de var belägna på åsen (figur 12). Sannolikt har området uppe på krönet varit det idealiska läget för boplatser sedan lång tid tillbaka.

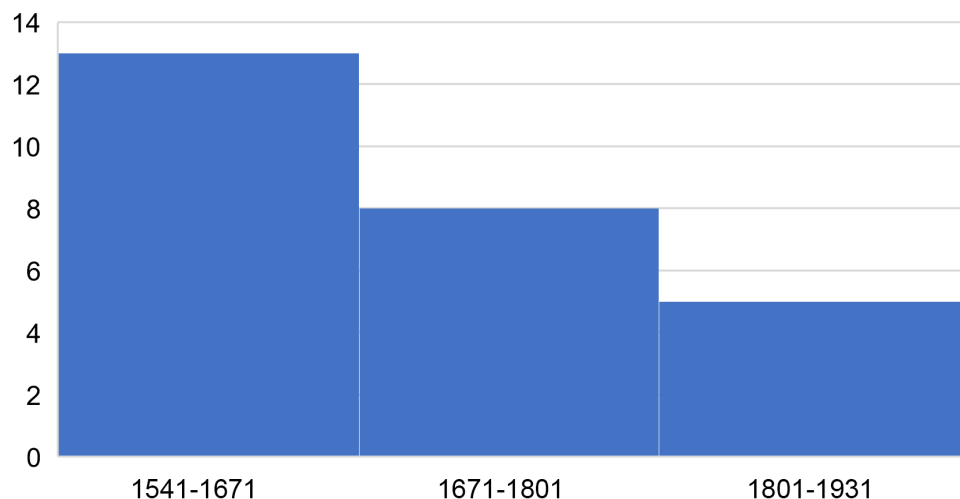
Utifrån SGU:s strandlinjedata låg utredningsområdets sydvästra del i ett mycket gynnsamt läge. Det kunde potentiellt även ha funnits lämningar från stenåldern (figur 13). Det fanns dock inga registrerade lämningar inom området som kunde knytas till sten-, brons- eller äldre järnålder. I angränsande områden, speciellt upp mot Leksand, fanns däremot spår av exempelvis stenåldersboplatser på fler platser.

Även utifrån terrängskuggning och höjdkartan i Fornsök gick det att utgå från att det var på åsen flertalet lämningar kunde påträffas. Det stämde väl överens med den bild som de redan kända fornlämningarna gav. Sannolikt har åsen fortsatt ut på näset där sågverket numera ligger men på grund av kraftig exploatering fanns inga tydliga spår kvar.

Åhlbyn – byn som försvann

Enligt sägen ska Åhlbyn vara den äldsta byn i socknen. Precis som namnet antyder så ska socknen härstamma från densamma. Det sägs även att tre bröder bosatte sig på varsitt näs i Insjön, Enäs, Brenäs och Rönnäs. Enäs blev sedan Åhlbyn. I skriftliga källor från medeltiden finns sporadiska dokument främst från tvister gällande slogar och rågångar. Där återfinns Fröger i Åhl från år 1325, Ansvar i Åhl från år 1385, Gibbjörn i Åhls socken från år 1438 (Boëthius 1959:5) Vid tidpunkten för Forsslunds besök på platsen ansågs den oansenlig, med endast två bebodda gårdar (Skråll och Perdaniels) samt en ödegård (Forsslund 1923:114). På stapeldiagrammet nedan syns en tydlig nedgång från 1500-talet fram tills idag (figur 14). Det är dock troligt att ett flertal gårdar funnits i Åhlbyn under medeltiden och möjligtvis yngre järn-

Antal hushåll över tid i Åhlbyn

Figur 14. Perioden 1549–1627 finns endast jordskattelängder eller den årliga räntan att tillgå fr.o.m. mitten av 1600-talet tillkom mantalslängderna. De skattebördor den begynnande statsmakten lade på befolkningen blev på 1200-talet stående skatter på jorden, en grundskatt kallad den årliga räntan. Under 1500-talet och en bit in på 1600-talet ingick jordeböckerna under namnet Årliga räntan i fogdarnas räkenskaper. Förenklat skulle man kunna översätta det till dagens fastighetsskatt.

åldern. Förutom de skriftliga källorna finns även indikationer på att delar av den närliggande kyrkan har medeltida ursprung.

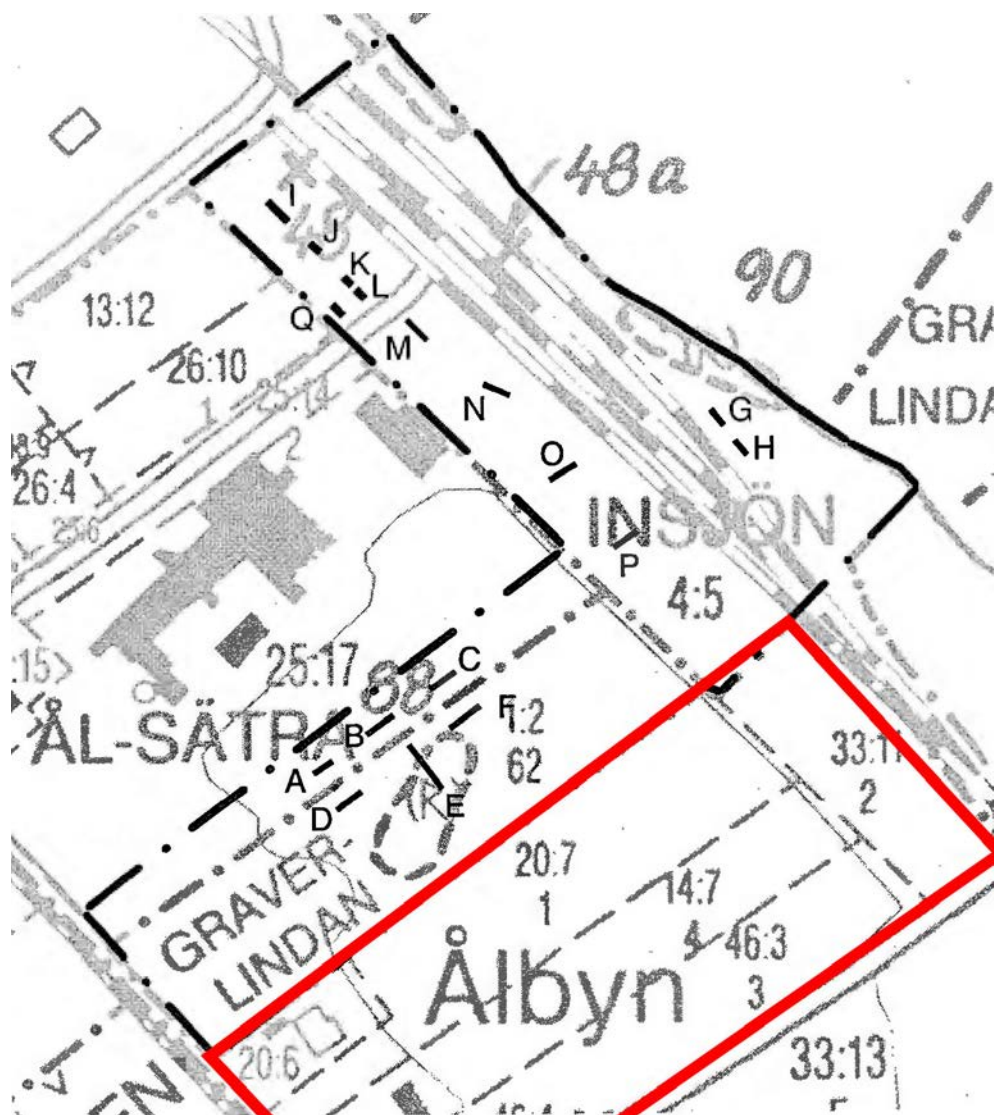
Åhls kyrka anlades i anslutning till byarna som grupperade sig på västra stranden om Insjön, som utgör en vik skapad av Österdalälven. Landskapet kring älven och sjöarna har sen lång tid utgjort bördiga jordbruksbygder. Det strategiska läget, strax söder om Siljan och vid viktiga sjö- och landsvägar främjade också tidigt etableringen av ett kapell på platsen, som fram till 1613 förblev underställt moderkyrkan i Gagnef. Från och med 1700-talet kom dock Åhlsbygden att särskilja sig från de omgivande jordbrukssocknarna. Gruvdriften kring järn- och kopparfyndigheterna skapade en betydande inflyttning och en social förändring. Gruvnäringen ersattes så småningom av en expansiv träindustri. De ursprungligen skilda byarna vid sjön har numera växt samman till tätorten Insjön. Tidigt men vid en okänd tidpunkt, möjligen 1300-talet, uppfördes en kapellbyggnad av sten, på platsen för nuvarande kyrka. Byggnaden om- och tillbyggdes i etapper och vid mitten av 1700-talet bestod den av ett välvt långhus med rak avslutning, sakristia i norr, vapenhus av trä i söder samt av ett torn mot västra gaveln (BeBR). Det är ovanligt att en hel by försvinner i ett slag, men det händer. Om Åhlbyn är grunden för Åhls socken går inte att verifiera men vad som är av intresse är denna kontinuitet som funnits på platsen med lämningar från yngre järnåldern ända fram till de två fastigheterna som finns idag och som kommer att försvinna. I en utdragen process så har byn steg för steg avfolkats.

Järnvägen kom att få stor betydelse. Siljans järnvägsaktiebolag bildades 1881. Det hade som mål att knyta Siljansområdet till det framväxande järnvägsnätet. Då sjötransporterna på Siljan utan problem kunde fortsätta ner till Insjön valde man att bara bygga sträckan Borlänge-Insjön. Det blivande stationsområdet anlades på gammal åkermark i Sättra by. Banan invigdes den 13 november 1884 och stationen gavs namnet Insjön, innan dess hade det inte existerat som ortnamn. En förhållandevis stor bangård anlades med som mest sex spår i bredd. Där fanns också, förutom stationshus, även lokstall, vattentorn, godsmagasin, hotell med mera. I samband med bangårdsbygget fylldes området mellan udden och en liten holme i norr ut och dit ett av spåren gick. För att smidigt ansluta till båttrafiken byggdes en järnvägsbank ut i sjön. Den försågs med kajanläggning på bägge sidor för både person och godstrafik (Lind 1984).

Tidigare undersökningar i närområdet

En arkeologisk förundersökning utfördes år 2001 i samband med att Bergkvist såg uppförde nuvarande containerterminal samt en anslutande väg (figur 15). Totalt grävdes 17 schakt och endast i undersökningsområdets sydvästra, högre liggande, partier påträffades äldre lämningar. Dessa tolkades utgöra perifera delar av en järnframställningsplats eller möjligen en boplats vilken tolkades härröra från yngre järnåldern. Enstaka slaggstycken hittades men inga tydliga spår efter järnframställningsplatser Ål 88 och 90 påträffades. I undersökningsområdets östra partier omkring järnvägsspåren iaktogs enbart sentida lämningar (Carlsson & Falkenström 2001).

I samband med planerna på en ny trafikplats i anslutning till riksväg 70 i Insjön genomförde Dalarnas museum en arkeologisk utredning år 2002. Området innefattade också utbyggnadsplaner för Tomoku Hus och Bergkvists såg. Totalt kunde 17 nya lämningar registreras. De flesta låg i området längs Timmervägen i anslutning till Tomoku Hus. Där framkom främst järnframställningsplatser, bo- och gårdsplatser. I skogsområdet i söder fanns sedan tidigare ett antal kolningsgropar registrerat. Sammanlagt grävdes 122 mindre

Figur 15. Utdrag ur Dalarnas museums rapport från 2001 med undersökningsområdet markerat i svart och schakten A-Q markerade. Det rödmarkerade området är det nu aktuella utredningsområdet.

gropar och i 17 av dem framkom spår av bebyggelse eller järnframställning. Utredningen påvisade att det i området öster om Tomoku Hus, mellan sjöstranden och järnvägen tillsammans med redan registrerade lämningar fanns ett komplext område med fornlämningar (Carlsson 2002).

Fältarbete

Fördjupad inventering

Innan sökschaktgrävningen påbörjades gjordes en inventering inom utredningsområdet. En stor del av ytan metalldetekterades för att förhoppningsvis hitta lämpliga områden för sökschakten. Terrängen bestod innan undersökning av nordöst-sluttande mark, med en förhöjning belägen nordost om Ålbyvägen samt flack åkermark ned mot järnvägsspåret. Åkern omgärdades av en jordvall.

Vid inventeringen noterades förhöjningen längs med Ålbyvägen som intressant samt två stenrösen strax norr om bostadshusen belägen i en trädunge med flera nedfallna träd (figur 16-17). Under en rotvälta påträffades bränd lera,

Figur 16. Översiktbild över stenröse 1 som påträffades i utredningsområdet sydvästra del, strax nordväst om schakt 1. Till vänster i bild syns rotoältan där slagg, bränd lera och obrända ben noterades. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

Figur 17. Översiktbild över stenröse 2 vilken låg cirka 5 meter nordöst om stenröse 1. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

slagg, ugnsväggfragment samt obrända ben. I övrigt noterades recent material såsom rostiga spikar och konserver vid trädningen och stenröset. Vid metall-detekteringen som främst utfördes i åkermarken, gavs utslag närmast bläst-brukslämningen. Flertal slaggstycken påträffades, varav ett större ca 0,3 meter stort stycke. På åkern framkom förutom flertal mindre slaggstycken, spikar och nitar samt någon enstaka metall av Cu-legering. Likaså tydligt recent material, i form av kapsyler och ett mynt från slutet av 1800-talet (figur 18).

Figur 18. Ett av de fragment av Cu-legering som påträffades vid metalldetektering av åkern. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

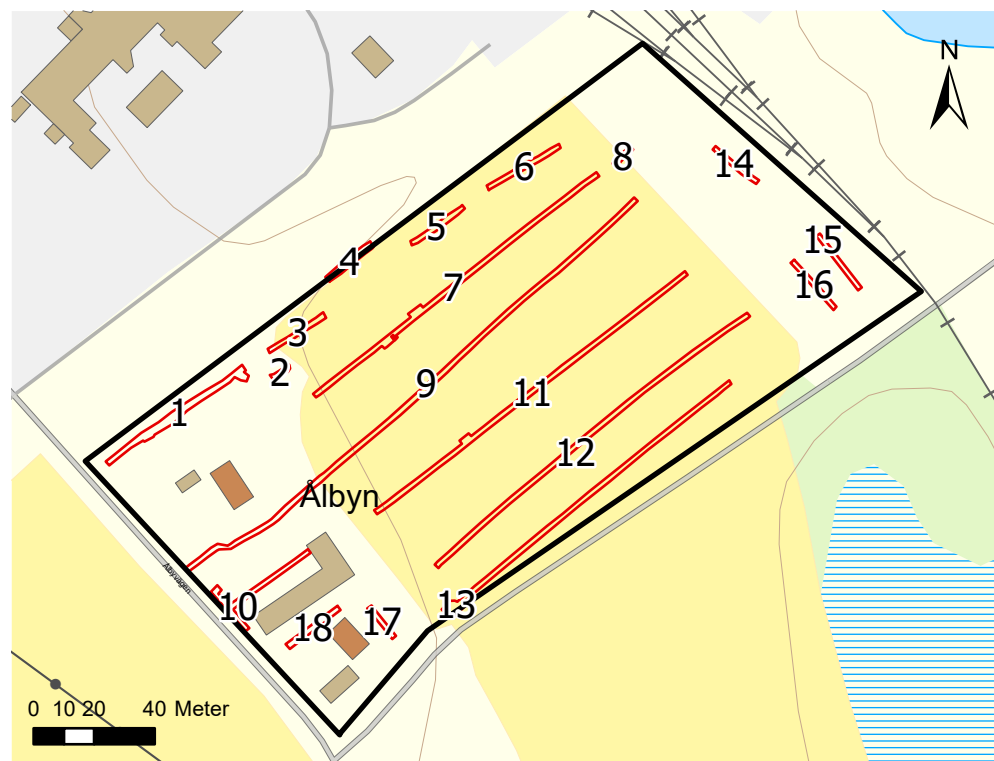
Sökschaktsgrävning

Utredningsområdet låg i nordöstlig-sydvästlig riktning och var cirka 2800 kvadratmeter stort, varav cirka 1700 kvadratmeter banades av i form av sökschakt och undersöktes. En cirka 10 meter bred remsa utmed järnvägsspåret lämnades orörd på grund av säkerhetsskäl. Sammanfattningsvis togs 18 sökschakt upp spritt över hela utredningsområdet. Schakt 1, 4, 9, 10 och 13 innehöll anläggningar. Schaktningsarbetet pausades i en och en halv vecka på grund av väderleken (figur 19).

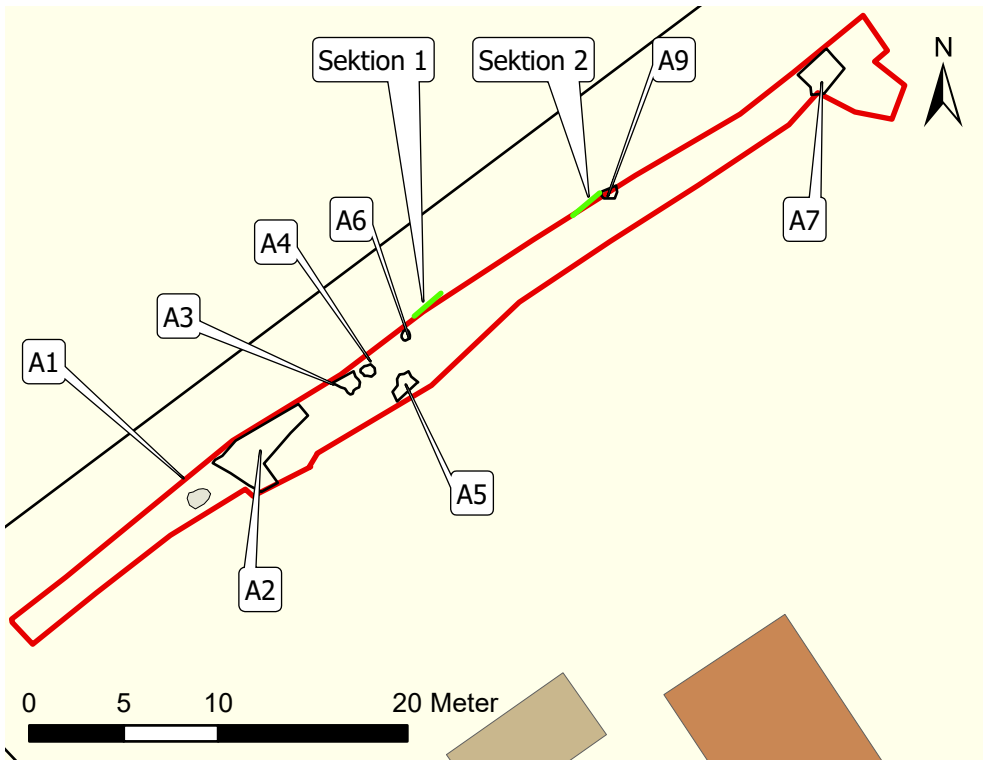
Schakt 1 låg i utredningsområdets sydvästra del (figur 20). I schaktet framkom ett kulturlager, L1, bestående av kol och slagg samt bränd lera, lagret noterades i princip i hela schaktet. Totalt påträffades åtta anläggningar varav endast en, A1 kunde undersökas närmare på grund av väderleken. Samtliga anläggningar påträffades under kulturlagret L1. Anläggningen tolkades preliminärt som en kokgrop/härd. Anläggning A2 kunde endast undersökas delvis, men bestod av en stor mörkfärgad yta som fortsatte in i schaktväggen i nordväst och hade en skarp, relativt rak avgränsning i sydost. I södra änden framkom en nästan rätvinklig vändning av anläggningens utbredning och den fortsatte där in i sydöstra schaktväggen. Det var svårt att avgöra om allt utgör en anläggning, eller om anläggningen "skurits av" i söder av senare aktivitet. I ytan, på spridda ställen, syntes slagg och bränd lera. Skärvstenar, större kolbitar, slagg och bränd lera framkom vid en sektion genom anläggningen. Anläggning A3, A4, A5, A6, A7, och A9 kunde inte undersökas närmare på grund av väderleken och har således inte kunnat definieras närmare.

Schakt 4 låg i utredningsområdets nordvästra del (figur 21) precis intill jordvallen och inom blästbrukslämning L1999:5192. I schaktet framkom en anläggning som inte kunde undersökas närmare på grund av väderleken och har således inte definierats närmare.

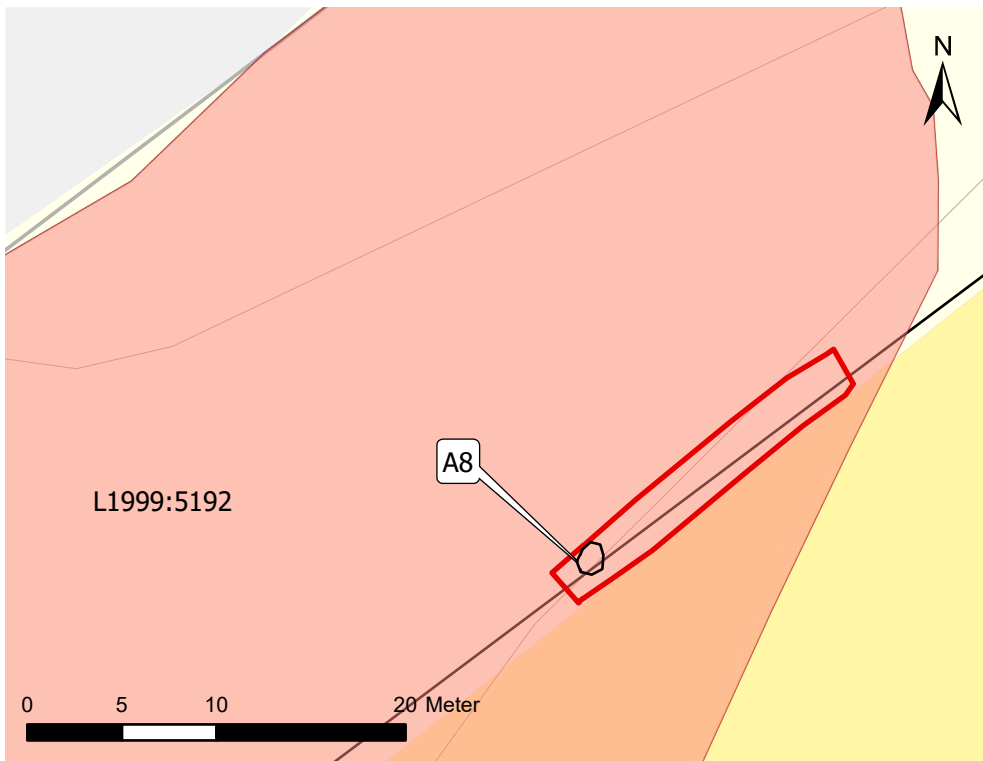
Schakt 9 låg i utredningsområdets centrala del och gick genom åkern och upp mellan två fastigheter (figur 22). I schaktet framkom flera anläggningar.

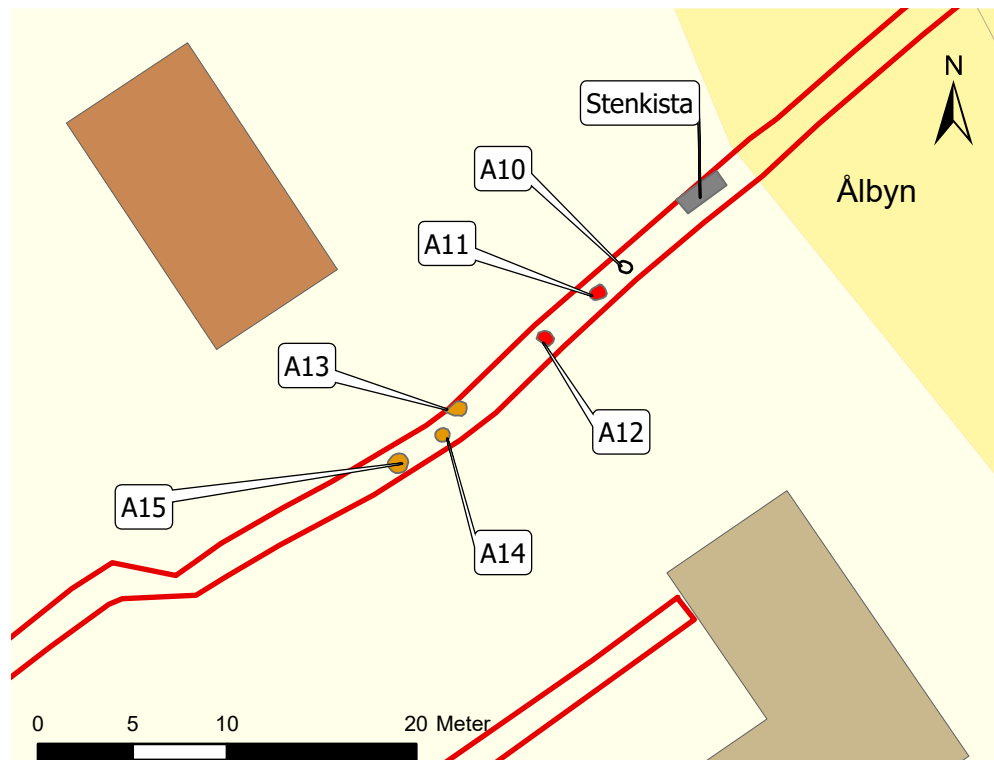
Figur 19. Utdrag ur topografiska kartan med utredningsområdet markerat med svart och de 18 schakten med rött. Skala 1:10 000.

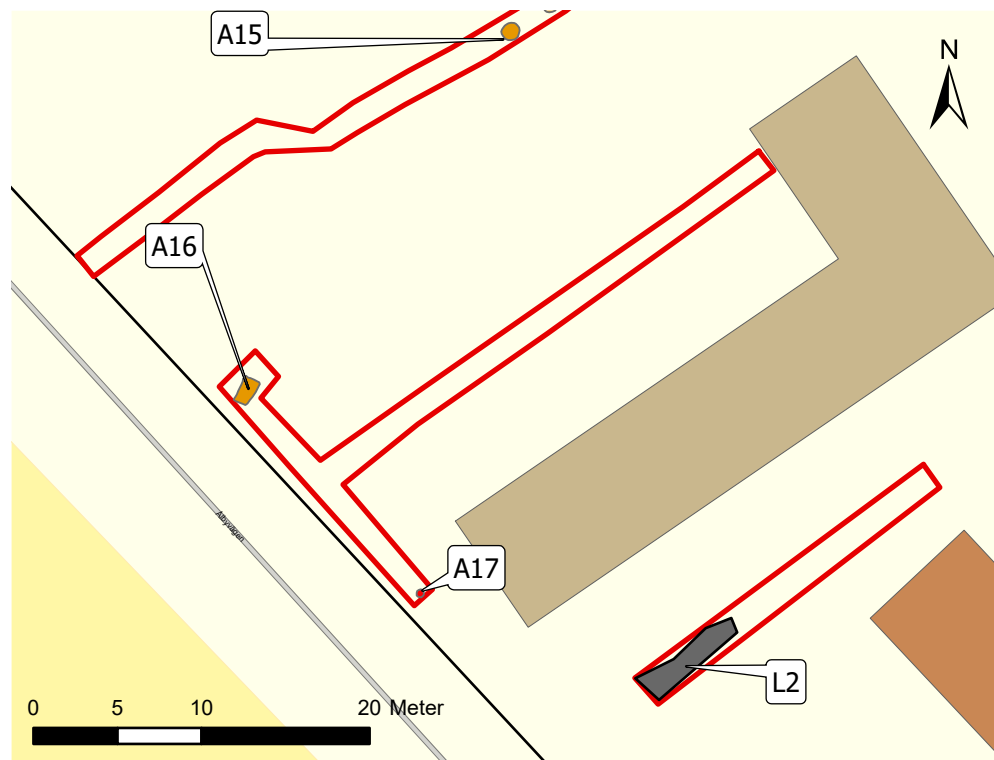
Figur 20. Utdrag ur topografiska kartan med schakt 1 markerat med rött och de 8 anläggningarna med svart. Kulturlagret med slagg, L1, är ej utmarkerat då det fanns i princip i hela schaktet. Lagret var dock som tydligast mellan sektion 1 och 2, markerat med grön färg. Se sektion 1 och 2 i bilaga 2. Skala 1:400.

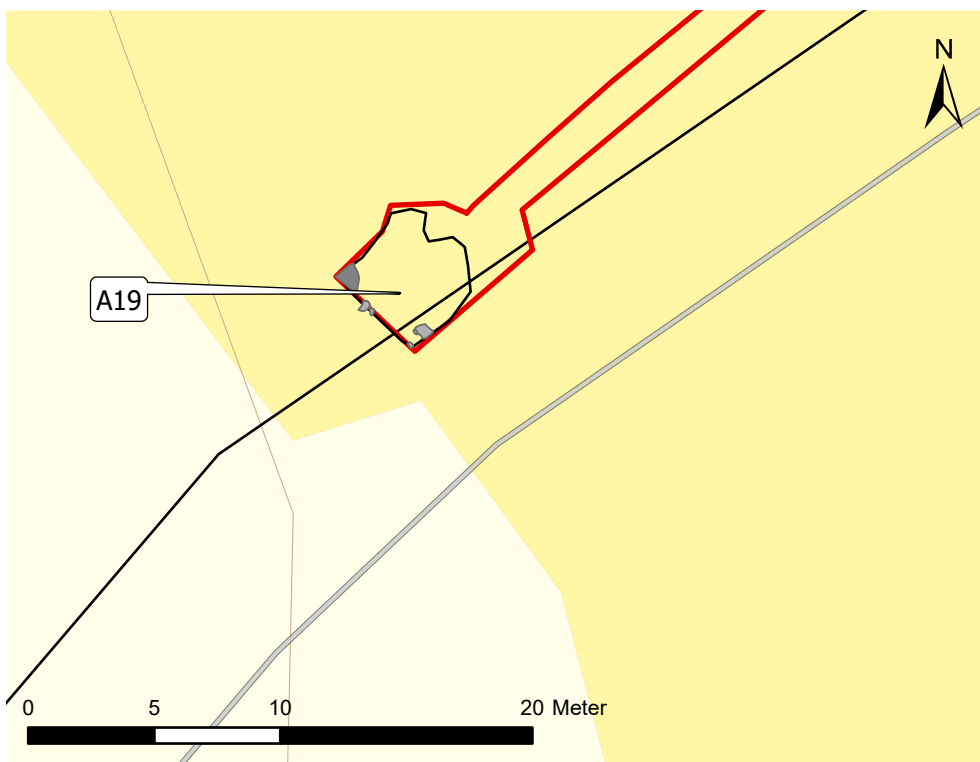
Figur 21. Utdrag ur topografiska kartan med schakt 1 markerat med rött och de 8 anläggningarna med svart Skala 1:400.

Figur 22. Utdrag ur topografiska kartan med del av schakt 9 markerat med rött och anläggning 10 med svart, stolphål A11 samt störhål A12 med rött. De orangefärgade anläggningarna har endast definierats som nedgrävningar. Skala 1:400.

Figur 23. Utdrag ur topografiska kartan med schakten och stolphål A17 markerat med rött. De orangefärgade anläggningarna har endast definierats som nedgrävningar. Nederst till höger i bild syns schakt 18 med ett svärdefinierat kulturlager L2. Skala 1:450.

Figur 24. Utdrag ur topografiska kartan med del av schakt 13 markerat med rött och anläggning 19 med svart. De gråfärgade partierna är stenar som kan representera fundament, stolphål eller stensyll m.m. Skala 1:300.

Dock endast uppe på åsen, varav ett större stolphål A11, vilken möjligtvis har varit en bärande del till en ovanliggande takkonstruktion. Strax sydväst framkom ytterligare en anläggning, A12, vilken i fält tolkades som ett stөрhål. Resterande anläggningar var diffusa och har antingen tolkats som planteringsgropar eller odefinierbara.

Schakt 10 var T-format och delvis placerad närmast Ålbyvägen i utredningsområdets sydvästra del (figur 23). I schaktets nordöstra del framkom raseringsmassor från en numera riven byggnad. I sydvästra delen av schaktet framkom en rektangulär diffus anläggning, A16, samt ett stolphål, A17.

Schakt 13 låg i utredningsområdets sydöstra del (figur 24). I schaktet framkom vad som tolkats som en smideslämning A19. Förutom stora och mindre slagstycken påträffades även obrända ben, rostad malm, skörbränd eller fragmenterad kvarts, järnföremål och ett föremål av Cu-legering. Flertal större stenar framkom vilka skulle kunna utgöra ytterligare anläggningar i form av stolphål, fundament eller stensyll. I övriga schakt framkom inget av antikvariskt intresse.

Schakt 18 var placerad mellan två byggnader på en infart till fastigheten åt sydost (figur 23). I schaktet sydvästliga del framkom ett möjligt kulturlager med diffus avgränsning, där tjälen fortfarande var kvar. I övriga schakt framkom inget av antikvariskt intresse.

Datering

Flertal prover togs för ¹⁴C-analys. Efter samråd med länsstyrelsen beslutades att inte skicka något för analys.

Figur 25. Drönarfoto över det aktuella utredningsområdet efter sökschaktsgrävningen. Från nordost. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist. Publiceras med tillstånd från Lantmäteriet, dnr LM2023/025676.

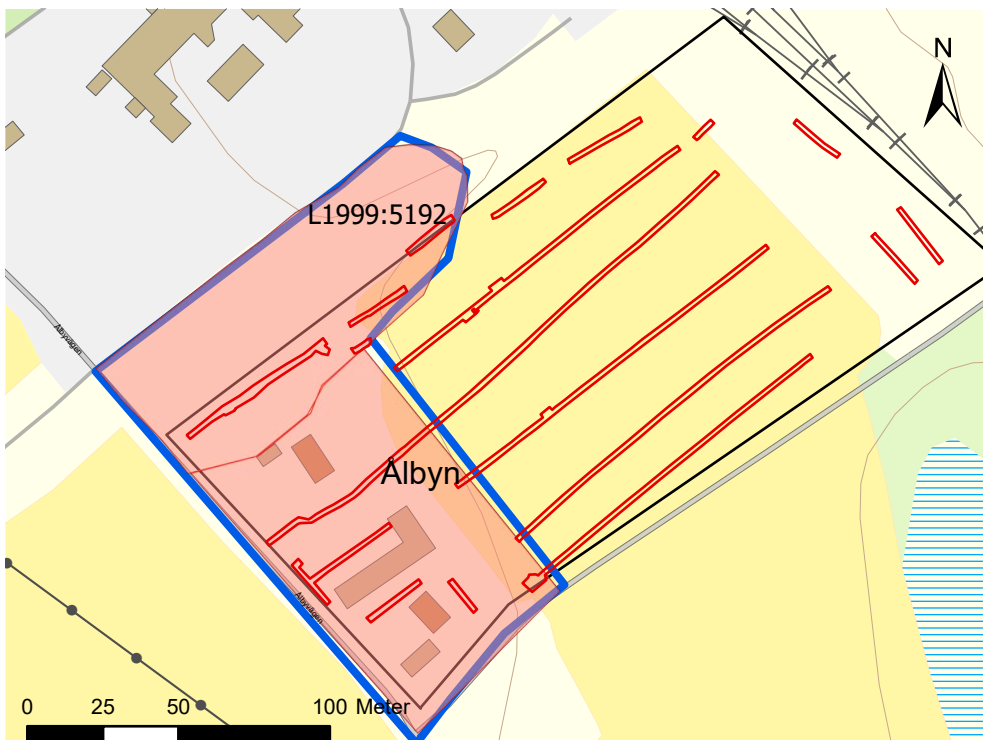
Slutsatser

I schakt 1 fanns en koncentration av troliga blästbruks- eller boplatsrelaterade lämningar, exempelvis en kokgrop/härd, A1, ett aktivitetsområde, A2, och ett större kulturlager, L1, vilka i viss mån kunde delundersökas. I anslutning till dessa framkom även flera mörkfärgade fläckar mot schaktbotten, vilka endast kunde dokumenteras i plan. En rimlig tolkning är att dessa lämningar bör höra samman med varandra. Utifrån arkiv- och kartmaterialet och de sedan tidigare registrerade lämningarna i närområdet, är lämningarna sannolikt spår efter blästbruk- eller boplats, vilka troligtvis tillkommit under vikingatid till medeltid. Strax väster om anläggning A7 låg stenröse 2 som påträffades vid inventeringen. Bägge stenrösen kan vara odlingsrösen, med tanke på att åkern var i princip helt ren på sten. Överväger man dock karaktären samt mängden anläggningar i schakt 1 (figur 26) och de sedan tidigare gravfynden som gjorts i närområdet så kan man inte utesluta att dessa stenrösen representerar bevarade gravlämningar.

Med tanke på anläggningarna i schakt 9 och 13, bland annat stolphål A11 samt den större smideslämningen A19, tyder de på att verksamheter försiggått över en större yta, koncentrerad till åsen. Orsaken till att smideslämningen har bevarats är troligen att anläggningen varit belägen strax nedanför åsen i hörnet

Figur 26. Ett försök att rensa fram anläggning A7 gjordes men p.g.a. väderleken tvingades vi avbryta. I bakgrunden syns stenröse 2. Från öst. Foto: Linda Wigert.

Figur 27. Utdrag ur topografiska kartan med föreslagen förundersökningsområde markerat med blått. Skala 1:2500.

av åkern. Mängden sten tyder på att ytterligare konstruktionsdelar kan finnas bevarade, sannolikt i form av stolphål, fundament eller möjligtvis stensyll.

Utvärdering och potential

Utredningen har utförts enligt de syften som fastställts i förfrågningsunderlag och beslut från länsstyrelsen.

En ny fornlämning har registrerats i Kulturmiljöregistret. Området med främst stolphål och nedgrävningar i schakt 9–10, samt kulturlager L2 och även smideslämningen i schakt 13 har registrerats som boplatsområde L2023:2705. Den tidigare registrerade blästbrukslämning L1999:5192 har uppdaterats i Kulturmiljöregistret och fått en ny avgränsning. Den tidigare registrerade samt nypupptäckta fornlämningar berörs således av det planerade arbetsföretaget och har preliminärt avgränsats inom det angivna utredningsområdet.

Dalarnas museum anser att området som har avgränsats bör genomgå en arkeologisk förundersökning om marken ska exploateras. Samtliga lämningar påträffade inom utredningsområdet ingår i Dalarnas museums förslag till förundersökningsområde (figur 27). Stenrösen som påträffades bör undersökas närmare för att försöka fastställa deras tillkomst och vad de representerar. Ifall området skulle exploateras förordar Dalarnas museum även att blästbrukslämning L1999:5192 och boplat L2023:2705 tas bort i sin helhet.

Referenser

- Boëthius, Bertil, 1959. *Vad vi veta och vilja veta om Åhls historia: En orientering och ett program*. Häfte 1, Åhls hembygdsförening. Insjön.
- Carlsson, E. & Falkenström, P. 2001. *Arkeologisk förundersökning, Insjöns station, utbyggnad av containerterminal, raä 47, 48, 86, 88, 89 och 90 i Åls socken, Leksands kommun, Dalarna*. Dalarnas museum arkeologisk rapport 2001:6. Falun.
- Carlsson, E. 2002. *Arkeologisk utredning, Tunsta- Hølen, för trafikplats och industri- mark i Åls socken, Leksands kommun, Dalarna*. Dalarnas museum arkeologisk rapport 2002:3. Falun.
- Forsslund, K-E. 1923. *Med Dalälven från källorna till havet : Del 1 Öster-Dalälven, Bok 10 Bjursås och Ål*. Stockholm: Åhlén & Åkerlund
- Hulphers, A. A. 1957. *Dagbok öfver en resa igenom de, under Stora Kopparbergs höfdingedöme lydande lähn och Dalarne år 1757*. Falun.
- Hyenstrand, Å. 1974. *Järn och bebyggelse*. Dalarnas hembygdsbok. Falun.
- Lind, L.O. 1984. *Siljansbanan - en historisk skildring*. Svenska Järnvägsklubbens skriftserie nr 39. Stockholm.
- Serning, I. 1966. *Dalarnas järnålder*. KVHAA nr 45. Stockholm.
- Åslund, E. 1966. "Byarna i Åhl 1545-1705". I: Bäckström, S.: *Befolkningen i Åhl 1650-1960 - med en utblick över byarnas historia*. Bidrag till Åhls sockens historia 5. Insjön.

Arkiv

- ATA, Antikvarisk-topografiska arkivet, Statens historiska museer, Stockholm
- KMR, Kulturmiljöregistret, Fornsök, <https://app.raa.se/open/fornsok/>
- LMV, Lantmäteriet: www.lantmateriet.se, Arkivsök
- Lantmäteristyrelsens arkiv:
- Storskifteskarta år 1814 (U60-39:1)
 - Geografisk avritning från år 1668 (U10)
- SGU, Sveriges geologiska undersökning: www.sgu.se

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer: 431-1738-2023
Fornreg, uppdragsnummer: 202300398
Socken: Ål
Fornlämning, raä nr: Ål 88:1
Fornreg, lämningsnummer: 1999:5192
Fastighet: Holen 4:16
Koordinater, SV: N 6727904
(SWEREF99 TM) E 506004
Höjd (RH 2000): 172,75–165,62
Inmätning: RTK-GPS
Utförandetid: 2023-04-21,
2023-04-24 – 2023-04-25,
2023-05-08 – 2023-05-10
Total yta: 2800 kvadratmeter
Undersökt yta, kvadratmeter: 1700 kvadratmeter
DM projektnummer: 1847
DM diarienummer: 37/23
DM fotoaccesion: DM ARK1847
DM fyndaccesion: Inga fynd tillvaratagna
Arkeologisk personal: Jimmy Axelsson Karlqvist,
Linda Wigert, Emelie Svenman,
Greger Bennström
Projektansvarig: Jimmy Axelsson Karlqvist
Faktaundersökning: Linda Wigert
Korrekturgranskning: Linda Wigert och Jenny Karlsson

Dokumentationsmaterialet förvaras på Dalarnas museum.

Analogt material: Utskrivna foton
Handritade sektionsskisser
Digitalt dokumentationsmaterial: Shapefiler, digitala foton m.m.

Bilaga 1 Schaktbeskrivningar

Nr	Storlek (m), Väderstreck	Djup (m)	Lagerföljd och beskrivning	Fyndförekomst
1	1,5–5,0x55,0 NO-SV	0,2–0,4	0,1 m tj grästov. 0,2–0,3 m tj matjord. I botten beige silt. Mot krönet övergick silten till morän. Kol och slagg förekom i princip i hela schaktet. Enstaka rostutfällningar i silten. Ett antal mörkfärgade ytor framkom, spridda över större delen av schaktet. A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A9, A10, L1	Slagg, brända ben bränd lera, skärvtsten
2	1,5x6,5 NO-SV	0,4–0,7	I slänt. 0,01 m tj grästov. 0,15–0,3 m tj matjord. I botten brun, grusig, stenig sand.	
3	1,5x22,0 NO-SV	0,2–0,5	I åkermark. 0,1 m tj. torv. Brun matjord, 0,4 m tj, I botten beige silt samt plogspår. En mörkfärgning i SV del av schaktet, ev. en anläggning.	
4	1,5x19,0 NO-SV	0,35– 0,8	I åkermark 0,1 m tj. torv. 0,4 m matjord, I botten lerig silt samt plogspår. A8	
5	1,5x21,0 NO-SV	0,3–0,5	I åkermark 0,1 m tj. torv. 0,3 m tj. matjord I botten lerig silt samt plogspår.	
6	1,5x27,6 NO-SV	0,3–0,5	I åkermark 0,1 m tj. torv. 0,3 m matjord, I botten siltig lera samt plogspår. Profil kraftigt släntad med maskin.	
7	1,5-3x18,9 NO-SV	0,3–0,6	I åkermark 0,1 m tj. torv. 0,3 m matjord, I botten siltig lera samt plogspår.	
8	1,5x8,0 NO-SV	0,3–1,5	I jordvall 0,1 m tj. torv 0,1–0,2 m tj matjord. 1,0–1,2 m tj brun till beige utfyllnad med silt och förmultnade rötter samt recent material, tegel, järnfragment I botten ljusgrå till beige lerig silt samt dike i Ö-V riktning.	Järnfragment, spik

Nr	Storlek (m), Väderstreck	Djup (m)	Lagerföljd och beskrivning	Fyndförekomst
9	1,5x192,5 NO-SV	0,3–0,5	I tomt- och åkermark 0,1 m. tj. grästorv 0,2–0,4 m tj matjord. I botten beige silt med plogspår i åkermark. I slänten samt på krönet framkom beige- orange morän. A12, A13, A14, A15	
10	1,5x33,5 NO-SV 1,5x17,5 NV-SO	0,2–0,5	Tomtmark intill lada där ett hus tidigare stått, men nu rivet. 0,1 m tj. grästorv 0,1 – 0,3 m tj. matjord: I botten ljus silt Stökigt schakt, rester av den rivna bygg- nades i form av tegel, grus, trärester, sten, cementrör, påförd sand m.m. I NO-SV delen inget av antikvariskt intresse. Något renare i den NV-SO delen. A16, A17	
11	1,5– 3,0x129,5 NO-SV	0,3–0,4	I åkermark 0,1 m tj. torv. 0,3 m matjord, I botten siltig lera samt plogspår.	
12	1,5x132,5 NO-SV	0,3–0,4	I åkermark 0,1 m tj. torv. 0,3 m matjord, I botten siltig lera samt plogspår.	
13	1,2x20,2 Ö-V	0,35– 0,45	I åkermark 0,1 m tj. torv. 0,3 m matjord, I botten siltig lera samt plogspår. I SO framkom del av anläggning, samt kon- centrationer av sten. A19	Slagg, rostad malm, obrända ben, fragment av Cu-legering
14	1,5x18,3 NV-SO	0,2–0,9	Intill spåren 0,1 m tj. makadam 0,5 m tj. recenta massor. I botten beige silt. Centralt i schaktet en sandfylld grop, ca 3,4 x 1,7 meter stor. Ca 0,4–0,5 m djup. I princip hela schaktet innehöll påförda, recenta massor innehållande tegel, spik, plankrester (från spåren?), sten m.m. I västra delen kommer en möjlig syllstens- rad under/i de recenta massorna. Möjlig från någon ekonomibyggnad från 1900-t? Ca 4 x 1 m. Stenstorlek 0,1 – 1 m.	Spik, tegel
15	1,5x22,6 NV-SO	0,3	I grusparkering 0,3 grus/makadam I botten beige silt med några enstaka kol- fläckar.	

Nr	Storlek (m), Väderstreck	Djup (m)	Lagerföljd och beskrivning	Fyndförekomst
16	1,5x21,1 NV-SO	0,3	I grusparkering 0,3 grus/makadam I botten beige silt med några enstaka kol- fläckar.	
17	1,5x13 NV-SO	2,5	0,1 m tj. grästorv 0,25 matjord i öst sedan beige silt. Efter 6 m modern utfyllnad 1 m tj och där- under 0,02–0,05 matjord och i botten grusig morän	
18	1,5x21,25 NO-SV	0,25– 0,35	0,1 m tj. grästorv 0,2–0,3 m tj matjord med inslag av stenar. I botten beige morän. I SV del av schakt framkom ett lager med riklig mängd små kolbitar i kontaktytan mel- lan matjorden och botten. Mycket diffust och inga tydliga anläggningar.	Flaskhals med kapsyl

L2

Bilaga 2 Kontexter

A1 Kokgrop/hård

1,2x0,9 meter stor och 0,23 meter djup under schaktbotten. Anläggningen hade oval form i plan definierades som kokgrop eller eventuellt en hård (figur 1). Gropen var nästintill tömd på kol. Men en relativt tydlig lins återstod i botten, varifrån kolprov 1 samlades in. Stenarna i gropen var små och mycket fragmenterade. Status: Snittad, ca 50% undersökt och borttagen. Schakt 1.

A2 Rödbränd silt m.m.

5,3x1,6–2,9 meter stor och 0,15–0,3 meter djup under schaktbotten. Anläggningen hade en L-form i plan och kunde endast undersökas delvis. Anläggningen bestod av en stor mörkfärgad yta som fortsatte in i schaktväggen i nordväst och hade en skarp, relativt rak avgränsning i sydost. I södra änden framkom en nästan rätvinklig vändning av anläggningens utbredning och den fortsatte där in i sydöstra schaktväggen (figur 2). Svårt att avgöra om allt utgör en anläggning, eller om anläggningen "skurits av" i söder, av senare aktivitet. I ytan, på spridda ställen, syntes slagg och bränd lera. Skärvstenar, större kolbitar, slagg och bränd lera framkom vid en

Figur 1. Översiktsbild över anläggning A1 kokgrop/hård från sydväst. Foto: Linda Wigert.

Figur 2. Översiktsbild över anläggning A2 från väst. Foto: Linda Wigert.

sektion genom anläggningen. En bit ner blev jorden rödfärgad, bedömt som ett eldpåverkat lager med lera/sand. Den brända leran var olika hårt bränd och låg spridd i snittet. Kolprov 2 samlades in i botten av sektionen.

Status: Ca 10% undersökt.

Schakt 1.

A3 Anläggning?

1,0x0,9 meter stor. Oval till oregelbunden form i plan (figur 3).

Status: Kunde inte undersökas närmare p.g.a. väderleken och har således inte kunnat definieras närmare.

Schakt 1.

A4 Anläggning?

0,5x0,6 meter stor. Rund till oregelbunden form i plan (figur 4).

Status: Kunde inte undersökas närmare p.g.a. väderleken och har således inte kunnat definieras närmare.

Schakt 1.

Figur 3. Översiktsbild över anläggning A3 från sydost. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

Figur 4. Översiktsbild över anläggning A4 från sydost. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

A5 Anläggning?

1,4x0,9 meter stor. Oregelbunden form i plan (figur 5).

Status: Kunde inte undersökas närmare p.g.a. väderleken och har således inte kunnat definieras närmare.

Schakt 1.

A6 Anläggning?

0,6x0,4 meter stor. Rundad till oval form i plan (figur 6).

Status: Kunde inte undersökas närmare p.g.a. väderleken och har således inte kunnat definieras närmare.

Schakt 1.

A7 Anläggning?

1,55x2,0 meter stor och 0,3–0,5 meter djup under schaktbotten. Rektangulär till kvadratisk form i plan (figur 7). I toppen noterades flertal stenar samt stora kolmängder. I sydost undersöktes en mindre del (ca 10%). Anläggningen hade åtminstone två lager varav det övre bestod av kol och sten och det undre brun silt.

Status: Kunde inte undersökas klart p.g.a. väderleken och har således inte kunnat definieras närmare.

Schakt 1.

Figur 5. Översiktsbild över anläggning A5 från nordväst. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

Figur 6. Översiktsbild över anläggning A6 från sydost. Fotograf: Jimmy Axelsson Karlqvist.

A8 Grop?

1,3x1,6 meter stor och 0,2–0,25 meter djup under schaktbotten. Rund till oval form i plan. I toppen noterades några enstaka mindre slaggstycken. Belägen i sydvästra delen och fortsatte in under jordvallen i nordväst (figur 8).

Status: Kunde inte undersökas klart p.g.a. väderleken och har således inte kunnat definieras närmare.

Schakt 4.

A9 Anläggning?

0,85x0,6 meter stor. Rund till oregelbunden form i plan (figur 9).

Status: Kunde inte undersökas närmare p.g.a. väderleken och har således inte kunnat definieras närmare.

Schakt 1.

Störning Stenkista?

2,6x0,9 meter stor. Rektangulär form i plan, fylld med sten och brun silt. Under fältarbetet tolkade som stenkista.

Status: Ej undersökt.

Schakt 9.

Figur 7. Översiktsbild över anläggning A7 från öst. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

Figur 8. Översiktsbild över anläggning A8 från nordost. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

A10 Grop/nedgrävning?

0,65x0,38 meter stor och 0,2 meter djup under schaktbotten. Oregelbundet oval form i plan (figur 10). Oregelbundet skålformad profil. Fyllning av brunsvart matjord med inslag av kol, enstaka tegelfragment, en slaggbit (smides?) och tre skörbrända stenar.

Status: 100% undersökt och borttagen.

Schakt 1.

A11 Stolphål

0,94x0,8 meter stor och 0,83 meter djup under schaktbotten. Oval till rund form i plan.

Figur 9. Översiktsbild över anläggning A9 från sydost. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

Figur 10. Översiktsbild över anläggning A10 från sydväst. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

Figur 11. Översiktsbild över anläggning A11 från sydväst. Streckad linje markerar nedgrävningskant. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

U-form i profil (figur 11). Ett större stolphål, vilken möjligtvis har varit en bärande del till en ovanliggande takkonstruktion. Fyllningen bestod av brun till svartbrun siltig morän samt sten ca 0,1 meter stora. Vissa stenar var skärvigga och skörbrända. Mot botten framkom enstaka partier av kol.

Status: Snittad, ca 50% undersökt och borttagen. Schakt 9.

A12 Störhål

0,25 meter i diameter och 0,3 meter djup under schaktbotten. Rund form i plan med spetsig oregelbunden profil (figur 12). Fyllning av lerblandad matjord med kolinslag. Rot?

Status: Undersökt och borttagen.

Schakt 9.

A13 Nedgrävning

0,75 meter i diameter och 0,33 meter djup under schaktbotten. Rund form i plan med skålformad profil med flack botten (figur 13). Fyllning av mjuk matjordsblandad lera. Planteringsgrop?

Status: Snittad, ca 50% undersökt och borttagen. Schakt 9.

A14 Nedgrävning

0,75x0,65 meter och 0,3 meter djup under schaktbotten. Oval form i plan med skålformad profil med flack botten (figur 14). Fyllning av mjuk matjordsblandad lera. Planteringsgrop?

Figur 12. Översiktsbild över anläggning A12 från sydväst. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist

Figur 13. Översiktsbild över anläggning A13 från söder. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

Status: Snittad, ca 50% undersökt och borttagen.
Schakt 9.

A15 Nedgrävning

0,9 meter i diameter och 0,65 meter djup under schaktbotten. Oregelbunden till rund form i plan med skålformad profil (figur 15). Fyllning av mjuk matjordsblandad lera några skarpkantade stenar i ytan och ett något mörkare ler-skikt i botten. Planteringsgrop?

Status: Snittad, ca 50% undersökt och borttagen.
Schakt 9.

A16 Nedgrävning

1,65x1,0 meter och 0,25 meter djup under schaktbotten. Rektangulär form i plan med skålformad profil med flack botten (figur 16). Fyllning av mjuk beigeflammig silt med mörkbrun övergång mot botten. Oklar funktion och tillkomst planteringsgrop?

Status: Snittad, ca 50% undersökt och borttagen.
Schakt 10.

A17 Stolphål

0,4 meter i diameter och 0,34 meter djup under schaktbotten. Oregelbunden till rund form i plan (figur 17). Trattformad profil. Fem 0,1–0,12 meter stora stenar i ytan. Fyllning av mörkbrun lerig matjord och femton 0,05–0,15 meter stora

stenar, varav flera flata invid nedgrävningskanten. Ingen tydlig stolpkanal. Två metallfragment och enstaka små bitar bränd lera.

Status: Undersökt och borttagen.
Schakt 10.

A18 Utgård

A19 Smideslämning?

4,5x4,3 meter stor. Oregelbunden till kvadratisk form i plan (figur 18). Påträffad strax nedanför åsen på en mindre förhöjning. Mörkbrunt siltigt lager med mycket småsten, slagg, bränd lera, rostad malm samt enstaka obrända djurben, järnfragment och kol. Mot botten framträder ett mer gråbrunt kompakt lerlager med kolfläckar och bränd lera samt skörbränd? kvarts. Även förglasad slagg och metall av Cu-legering påträffades. I sydvästra delen framkom stenar ca 0,5 meter stora eventuellt stensyll eller fundament. Fortsätter in i schaktväggarna i öst, väst och syd.

Status: Ej undersökt, endast framrensad.
Schakt 13

Figur 14. Översiktspåtag över anläggning A14 från sydväst.
Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

Figur 16. Översiktspåtag över anläggning A16 från söder.
Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

Figur 15. Översiktspåtag över anläggning A15 från nordost.
Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

Figur 17. Översiktspåtag över anläggning A17 från nordväst.
Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

L1 Slagglager

3,5x0,9 m. Lager med kol och slagg med diffus avgränsning (figur 19). Riklig mängd slagg i matjorden och kontaktytan ned mot schaktets botten i området kring anläggningarna A2 och A9. Lagret fortsätter utanför schaktväggarna. Status: Delundersökt, se profilritningar (figur 21-22). Fortsatte utanför schakt. Schakt 1.

L2 Kollager

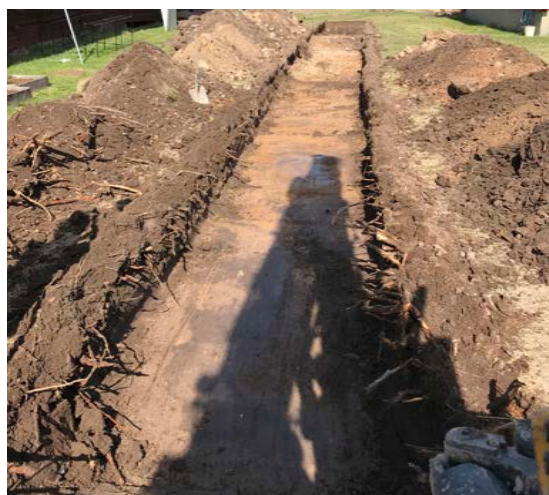
3,5x1,5 meter stort. Gråsvart lager med kolfläckar med diffus avgränsning (figur 20). Påträffades i schakt 18 sydvästra del, där tjälren fortfarande var kvar. Status: Ej undersökt. Schakt 18.

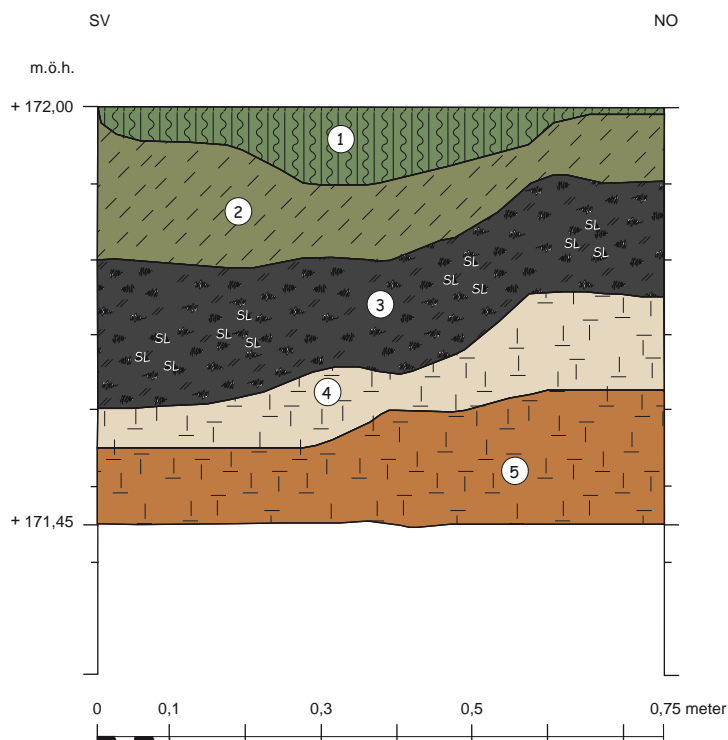
Figur 18. Översiktsbild över anläggning A19 från söder. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

Figur 19. Detaljbild på kulturlager L1 från sydost. Foto: Linda Wigert.

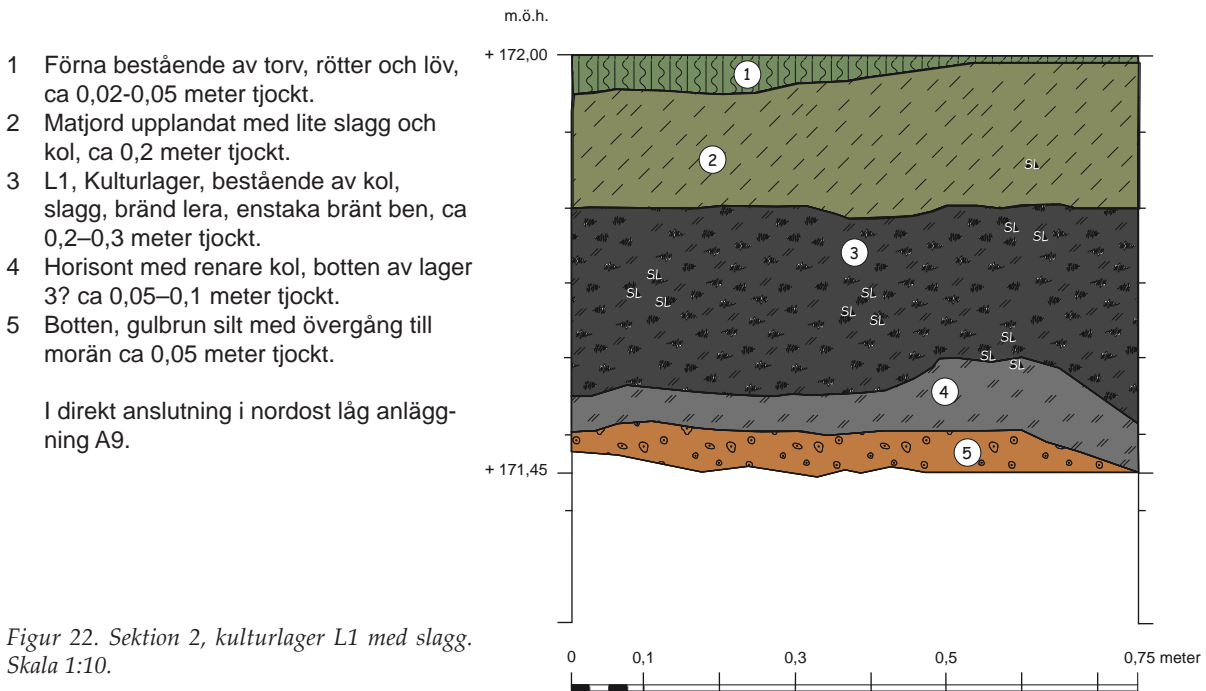

Figur 20. Översiktsbild på kulturlager 2 (L2) från söder. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

- 1 Förna bestående av torv, rötter och löv, ca 0,05 meter tjockt.
- 2 Matjord med slagg och kol, ca 0,1–0,2 meter tjockt.
- 3 L1, Kulturlager, bestående av kol, slagg, bränd lera, enstaka bränt ben, ca 0,15–0,2 meter tjockt.
- 4 Ljusgrå urlakning (blekjord), ca 0,05–0,1 meter tjockt.
- 5 Botten, rödbrun silt (anrikning), ca 0,1–0,2 meter tjockt.

Figur 21. Sektion 1, kulturlager L1 med slagg. Skala 1:10.

Stenröse 1

I SV del av utredningsområdet noterades ett stenröse ca 3x5 meter stor. Rund till något oval form i plan. I östra delen något förstörd p.g.a. rotvälta och växtlighet. I övrigt noterades rostiga spikar och slagg, samt konservburkar på stenröset. Oklar funktion och tillkomst.

Stenröse 2

Ca 5 m åt SV från föregående stenröse noterades ytterligare ett röse, ca 7x5 meter stor. Oregelbunden till rund form i plan. I norra delen noterades större stenblock. Svåröverskådlig p.g.a. rotvälta och växtlighet. I en rotvälta noterades slagg, obrända ben och bränd lera. I toppen på stenröset fanns konservburkar och annat recent material. Oklar funktion och tillkomst.

Dalarnas museum

Box 22, 791 21 Falun
Tel 023-666 55 00
info@dalarnasmuseum.se
www.dalarnasmuseum.se